

Libris.RO

Respect pentru oameni

ACADEMIA ROMÂNĂ

**INSTITUTUL DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“**

www.ispri.ro
www.librarie.ispri.ro

VIORELLA MANOLACHE

IAN BROWNE

ORWELL
INTELECTUALUL ANTI-INTELECTUAL

Ediția a II-a

**EDITURA
INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“**

București, 2020

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MANOLACHE, VIORELLA

Orwell : intelectualul anti-intelectual / Viorella Manolache,
Ian Browne. - Ed. a 2-a. - București : Editura Institutului de Științe
Politice și Relații Internaționale "Ion I.C. Brătianu", 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-8656-86-1

I. Browne, Ian

821.111.09

Prefațatori:

CĂTĂLIN GHIȚĂ
SABINA FATI
NICOLAE DRĂGUȘIN

Tehnoredactare computerizată:

DANIELA PAUL

Redactori:

DOINA MANOLACHE (Partea I)
A.M. BROWNE (Partea a II-a)

Coperta:

MIHAI BÂRSAN

© INSTITUTUL DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“

București – 6, B-dul Iuliu Maniu, nr. 1-3, România
Telefon: 021 316 96 61/62

SUMAR

ORWELL – INTELECTUALUL ANTI-INTELECTUAL

GEORGE ORWELL ȘI MĂȘTILE UTOPIEI – CĂTĂLIN GHIȚĂ	9
ACTUALITATEA LUI ORWELL sau tot ce voriați să știți și v-a fost rușine să întrebați despre O mie nouă sute optzeci și patru – SABINA FATI	13
ORWELL – INTELECTUALUL ANTI-INTELECTUAL – NICOLAE DRĂGUȘIN	19
NOTA AUTORILOR	23
PARTEA I – RETROUTOPIA LUI GEORGE (OR)WELL (Viorella Manolache)	27
1. A Man for All Seasons: Orwell și actualitatea „dubluplus”-ului	29
2. Orwell în plină expansiune postmodernă – vehicularea lui <i>dacă</i>	48
2.1. <i>Supremația lui Orwell</i>	65

3. Gordon Comstock își aprinde țigara: nu există nicio legătură între numărul de țigări fumate și numărul de cărți recenzate	74
3.1. Orwell pe înțelesul est-europeanului	91
4. Când/dacă or devine &: Panait Istrati & George Orwell	96
4.1. Un debut care schimbă un nume: de la Eric Arthur Blair la George Orwell	103
4.2. De la <i>Down and Out in Paris and London</i> la <i>La Vache enragée</i> și la <i>Fără un sfant prin</i> <i>Paris și prin Londra</i>	109
4.3. Orwell în vecinătatea lui A. M. de Jong și Petre Bellu	120
5. <i>Retroutopia</i> lui George Orwell – înapoi spre viitor!	125
5.1. Orwell în retrospectivă: Or Orwell & (Or)well	138
6. Bibliografie	142
PARTEA a II-a – ORWELL – SRIITOR SATIRIC ȘI SOCIALIST (Ian Browne)	
1. 1984	153
1.1. Despre ficțiunea și intențiile lui Orwell din 1984	156
1.2. De ce a fost romanul 1984 înțeles greșit?	159
2. Socialismul englez	164
2.1. Ce tip de socialist era Orwell?	171
3. Satira	190

4. James Burnham, sursele din 1984 și puterea	198
4.1. Trei întrebări esențiale pentru economia Oceaniei: ce, cum și de ce	207
4.2. Elitele și puterea în 1984 – intelectualii și Partidul Interior	216
4.3. Elitele și puterea în romanul 1984 – clasa de mijloc și Partidul Exterior	223
4.4. Atitudinile Partidului Exterior față de <i>proli</i>	228
4.5. <i>Fratele cel Mare</i> și închinarea în fața puterii	232
4.6. Estetica puterii	236
4.7. Sex, dragoste și ură față de viață	240
4.8. Poliția secretă și conformitatea intelectuală	247
4.9. A treia dimensiune a puterii	266
5. Un avertisment – Orwell în slujba poliției secrete ...	276
6. <i>Ferma animalelor</i>	279
6.1. Exploatatorii sunt exploatatori, indiferent de ideologia pe care pretind că o au	282
6.2. O avertizare cu privire la toate revoluțiile – <i>plus ça change, plus c'est la même chose?</i>	285
7. Sancho Panza, laptele și frișca	289
8. Concluzii	292
9. Bibliografie	297
PREZENTARE AUTORI	302

1. A Man for All Seasons: Orwell și actualitatea „dubluplus”-ului

Afirmația-cu-statut-de-slogan – „Orwell endures”¹ – presupune lansarea unei sintagme afirmativ-simple, prin validarea acesteia drept expresie intensificabilă în dublu sens, tocmai prin procesul/procedeul de (co)implicare a acțiunii de a *suporta* (*tolera*, *admite* sau *îngădui*) și a dorinței de a *dăinui* (*persista* sau *menține*). Ambele (supra)încarcă registrul revederilor, al raportărilor, sau al interpretărilor, în fapt, determină *frame*-ul analitico-teoretic dedicat/aplicat lui George Orwell, potențând numele autorului și transformându-l în marcă, în cult, în *-ism*, sau modă, etalându-i, pneumatofor, calitatea de *entertainer*, de vizionar sau de autor-etalon al unei scriituri avertizante, adaptat și adaptabil atât apetenței *lectorului afectiv/afectat* de o „literatură sumbră”, cât și solicitărilor *lectorului angajat/avizat*, interesat de substratul politic care redozază literarul de/cu rațiuni implicit-politice.

Din perspectiva aceleiași predispoziții de extindere unghiulară, Craig L. Carr se întreba care este motivul/rațiunea pentru care perspectiva lui Orwell *rezistă* – fiind vizate, ca domenii centrale, *arta* și *politica*. De altfel, recunoaște că ambele opțiuni tentante sunt (în acest context) imposibil de disociat, că atât *arta*, cât și *politica* imprimă un efect de „compresie teleobiectivă”, acceptând că astfel interferate, ar produce rezultatul scontat, concretizat într-o *teorie politică* care asigură, deopotrivă, *continuitatea demersului*, dar, în egală măsură, „continuă să conteze”. Mai puțin interesat de „concluziile sociologice” desprinse din opera lui Orwell, Carr evidențiază impactul dinamicii *insistenței active*, acela de a

¹ Craig L. Carr, *Orwell, Politics, and Power*, Continuum, New York, London, 2010, p. 128.

„găsi mereu ceva nou în gândirea politică a lui Orwell“, și prin această examinare *updateată*, de a-i confirma valoarea tocmai prin evaluarea critică atât a relevanței sale contemporane, cât și a plus-contribuției marcante în domeniul teoriei politice².

Dacă am accepta invitația carr-iană³ de a comenta dubla personalitate/cele două ipostaze ale scriitorului-Orwell, am identifica un *Orwell 1* și un *Orwell 2*, și am putea conveni asupra consistenței unitare a unei *Orwelloterapii*, care se cuvine să fie administrată constant și în doze corecte. *Orwell 1* este artizanul unei opere „teribil de complicate și de sofisticate“, evaluative și avertizante prin notele/nuanțele emise, dar și autorul cu o scriitură vizionară/generoasă care oferă strategia de adaptare și de transfer a viziunii dedicate secolului al XVII-lea, în tiparul politicii și solicitărilor secolului al XXI-lea (tentativă care se cere operată fără a se renunța la simțul inerent-moral pe care îl reclamă scenariul vizat, prin vigilență sporită și selecție/selectare potrivită). *Orwell 2* se recomandă drept scriitor-farmacograf, preocupat de găsirea „antidotului potrivit“, al cărui „efort ficțional“ îl re poziționează în chiar galeria autorilor centrali/susținătorilor valorilor fundamentale ale culturii liberale⁴.

Dar, în egală măsură, nu putem ignora existența a „doi factori cruciali“, conservați în corpus-ul gândirii orwell-iene, chiar dacă neclarificați până la capăt: pe de o parte, *un liberalism valorizat, fără a fi etalat*, care implică mai mult decât o viziune moral-lineară (de respectare a libertății și a autonomiei individuale), prin includerea acțiunii mecanismelor ghidate de logica spațiului concurențial (care în/prin sine amenință moralitatea de sorginte liberală și intensifică logica cooperării); pe de altă parte, *rațiunea matriceală a managementului* – context particular, utilizat de noua elită managerială, cu scopul substituirii moralității liberale printr-o viziune proprie, care mizează pe interesul pragmatic al societății (noii manageri preiau controlul societății sub imperativul de a proteja individul de sine însuși și de a-l pune la adăpost de propria-i ignoranță)⁵.

Unitatea abordării orwell-iene rezidă în aceeași regulă a dublului – *dubla examinare* echilibrată, referitoare la *oligarhie* sau

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 129.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, pp. 130-131.

la *democrație*, considerate „două tipuri de viitor posibil“: puterea guvernamentală sporește cu scopul de a răspunde solicitărilor emise de managementul social și sfârșește prin a exercita controlul asupra ambelor opțiuni. De aici și atributele de *radicală* și *conservatoare*, atașate gândirii politice orwell-iene, și integrate unui „proiect revoluționar incomplet“ care tocmai prin neîmplinire (cu toate că realitatea îl confirmă treptat), *dăinuie, persistă și se menține actual*⁶.

Depășind constatările care precizau esențialitatea „evaluării critice a lui Orwell“, Craig L. Carr testează gradul de *toleranță* al operei orwell-iene, *îngroșând*, în profilul conturat scriitorului, tușele unui veritabil *exorcist de vampiri* și afirmă că *O mie nouă sute optzeci și patru* aparține, ca gen, stoker-ismului (aluzie la *Dracula*) reprezentând o „veritabilă narațiune vampirească“⁷. Orwell este repus în *spotlight*-ul (doar vampirii sunt alergici la lumina diurnă! *sic!*) de cunoscător al cerințelor/regulilor pe care le implică lupta cu vampirii; acesta le estimează puterea, le înțelege prezența și le diagnostichează corect coeficientul de pericolozitate, dar le cunoaște geneza/genealogia, recunoaște metamorfozele (tehnicele, politicile și tehnologiile) *claselor* de vampiri, și, prin identificare, îi demască: „în sens metaforic, elementul esențial al chestionării pertinentei contemporane a gândirii politice orwell-iene implică felul în care, aplicată actualului, povestea sa poate demasca și vampirii de astăzi“⁸.

Cu inflexiuni [registru suportă nuanțări multiple și forțări la limită – (*De ce nu!*) Van Helsing – Venerabilul Beda (aluzie la scena explicită a numărării pe degete) – Sfântul Antonie cel Mare (demonul ia chipul *uriașului*)] care trimit la formulele de construcție ale „narațiunii vampirești comune“ [se inventariază *ch(ia)r(r)* coincidențele și diferențele între/dintre *O mie nouă sute optzeci și patru* și *Zbor deasupra unui cuib de cuc*⁹], *relevanța gândirii lui Orwell, în prezent*, consistă tocmai în abilitatea de a-i fi întrevăzut pericolul în viitor, propunând instrumentele-armă care să faciliteze lupta cu vampirii de astăzi¹⁰.

⁶ *Ibidem*, pp. 131-132.

⁷ *Ibidem*, pp. 135-137.

⁸ *Ibidem*, p. 135.

⁹ *Ibidem*, pp. 138-141.

¹⁰ *Ibidem*, p. 143.

Astfel, nu este deloc surprinzătoare integrarea lui Orwell și în pleiada gânditorilor apocaliptici, cu o viziune similiară *Leviathan*-ului Sfântului Ioan (prin elemente particulare care aparțin: structurii și naturii fundamentale nedemocratice ale Oceaniei; fuziunii cunoașterii și a puterii în lăuntrul *imperium*-ului modern; emergenței noilor tehnologii ale puterii; eclipsării conceptelor și a termenilor „înțelegerii politice“) și cu o concepție originală, având reacții specifice, cu privire la datele de pe agenda politicii [americane] de ordin recent (perpetuarea stării de război și diagnoza insistentă a „efectelor răului“; sau aluziile la documentul *The Patriot Act* – acela care, prin însăși denumirea sa, ar fi provocat „zâmbetul amar al lui Orwell“¹¹).

Peter Marks¹² plasează sintagma „Orwell endures“ în seria însemnelor unui scenariu de proiecție a „persistenței notorietății lui Orwell“. În contextul în care romanul *O mie nouă sute optzeci și patru* nu ar fi fost scris/publicat¹³, este plauzibilă o situație imaginată în care Orwell ar fi fost poate uitat sau catalogat doar o prezență minoră, cu rezonanță locală. Nu se poate nega, însă, relevanța sa în *topul autorilor de analogii (Ferma animalelor)* făcându-l să fie aclamat – condiție necesară, dar nu suficientă pentru reputația sa scriitoricească). Dar, consideră Marks, ceea ce importă este mai puțin prezența concretă a lui Orwell, deoarece existența sa biologică este substituită (pe nerăsuflăte) de imaginea sa monumental-mitică, în plin proces de afirmare și de consolidare. Trimiterile la existența sa certă, reală, reprezintă un recurs imperativ, în lipsa căruia, lectorul riscă să se limiteze la statutul unui simplu „cititor pasiv, unui promotor comod al mitului, unui admirator neatent și automatizant“. Dacă *O mie nouă sute optzeci și patru* nu ar fi fost scris/publicat și dacă proza sa nu ar fi existat, Marks recunoaște că Orwell ar fi dăinuit prin eseuri, gen care îi confirmă varietatea intereselor, multitudinea preocupărilor și diversitatea argumentelor, investite cu un rol informativ și stimulator, fiind marcate, deopotrivă, de exces, dar și de excelență¹⁴.

¹¹ *Ibidem*, p. 144.

¹² Peter Marks, *George Orwell the Essayist. Literature, Politics and the Periodical Culture*, Continuum, London, New York, 2011.

¹³ De altfel, Orwell a întâmpinat (în mod repetat) refuzul și respingerea Editurii Faber & Faber (*Jurnale*, p. 37).

¹⁴ Peter Marks, *op. cit.*, p. 202.

Apreciate ca un *corpus unitar*, având misiunea de explorare a politicului la nivel național și internațional, și demonstrând o indubitabilă implicare critică, eseurile orwell-iene reflectă explorarea, înțelegerea și analiza „multifațetată, multidimensională și flexibilă“ a fenomenului politic, în contextul unei direcții/dinamici care amenința reducerea politicului la binarități elementar-periculoase. Mai mult decât atât, eseurile lui Orwell insistă asupra coordonatelor *spațiului cultural cotidian*, în cadrul căruia lectorul/cetățeanul activează dinamic și liber și în care mundanul și efemerul au implicații și relevanță sociologică; toate aceste aspecte sunt angrenate și amprentate de un stil facil de urmărit, accesibil, lipsit de monotonie sau de accentele unui ton grav, impus-cu-orice-preț¹⁵.

Peter Marks mărturisește că este preocupat de destinul publicării/apariției eseurilor lui Orwell, studiindu-le parcursul dinspre anii '50, și consideră că eseistul Orwell *suportă tolerant* o dublă receptare editorială – britanică și americană –, cea din urmă, atașând detentei orwell-iene calificativul de „ascensiune – cult“, și denumind-o ulterior, prin sintagma „industria Orwell“.

Punctând, ca perioadă de referință, intervalul anilor 1927-1980, și reafirmând finele anilor '50, drept cadru de temporalitate esențială pentru consolidarea statutului de eseist al lui Orwell, John Rodden¹⁶ remarcă interesul constant al lui Orwell pentru „cultura populară“, (pre)dispoziție care va fi supralicitată, ulterior, de exegeții care îi conferă competența de „fin observator al detaliului“, dar îl și amendează pentru „generalizările specioase“, pentru modul/modalitatea în care acesta s-a mișcat cu prea multă ușurință în spațiul *abuzat emoțional/în arealul propagandistic*.

Ceea ce semnalează, însă, Peter Marks ține tocmai de intenția de îndepărtare a eseurilor orwell-iene de contextul original, prin reamplasarea lor într-o zonă de amplificare a autorității autorului și a rezonanțelor particulare (aluzie la stânga britanică – Rodden numindu-l pe Orwell subiect al disputei ideologice a stângii): în perioada anilor '60, *O mie nouă sute optzeci și patru* și *Ferma animalelor* devin *texte de manual*. Mai mult decât atât, Orwell este integrat fără rezerve portretului de grup al intelectualilor

¹⁵ *Ibidem*, p. 189.

¹⁶ John Rodden, *George Orwell: The Politics of Literary Reputation*, Oxford University Press, New York, 1989.

publici, obligat, în subtext, să ofere soluții (*Ce ar crede Orwell despre...?*), plasare în context care îl validează și îl sedimentează monumentalizant, fără a-l constrânge să renunțe, însă, pe deplin, la „marginalitatea sa relativă”¹⁷. Aproape ironic, observă Marks, secolul al XXI-lea revine în atenție, exercitând o influență insistentă, aparte asupra lui Orwell, „neexperimentată până acum la astfel de cote”¹⁸.

Se cere menționată activitatea *Societății Orwell*, dedicată receptării volumului lui Richard Lance Keeble, *Orwell Today*¹⁹, și axată pe evidențierea profilului de *icon cultural al lui Orwell*. Adaptat cerințelor/solicitărilor virtuale ale secolului al XXI-lea, într-un inventar al includerii sale în baza de date *LexisLibrary*, în decursul a trei luni, lui Orwell îi sunt dedicate 153 de intrări (Orwell este urmat de Salman Rushdie, Martin Amis sau Angela Carter). Mai mult decât atât, insertul readuce în atenție textul introductiv al lui Timothy Garton Ash²⁰, deferit lucrării *Orwell and Politic*, tocmai pentru a reafirma faptul că Orwell rămâne unul dintre cei mai importanți autori politici ai secolului al XX-lea.

*Model inspirațional, radical, dedicat, inteligent, cu o imaginație fecundă, dar și inițiator involuntar al unei mișcări inedite și al unei dinamici particulare, orwell-ianismul este considerat, de același Garton Ash, un concept omniprezent (folosit în exces), adjectiv peiorativ al terorii totalitare, al falsificării istoriei de către structura de stat sau manieră personală de utilizare eufemistică a limbajului cu scopul de a camufla acțiuni și idei atroce moral; sau adjectiv complementar care denotă atașamentul/afișarea unei atitudini intelectuale deschise. Dar, Orwell trebuie receptat, în principal, ca „inventator al studiilor culturale”, în sensul îndosarierii artefactelor vieții de zi cu zi și al integrării lor, contextelor politice și economice*²¹.

¹⁷ Tocmai în contra unei astfel de direcții, demersul lui Peter Davidson (de publicare a *Operele complete ale lui Orwell*) reconfirmă imposibilitatea deconstrucției (până la capăt a) „monumentului/mitului Orwell”.

¹⁸ Peter Marks, *op. cit.*, p. 199.

¹⁹ Richard Lance Keeble, *Orwell Today*, Arima, Bury St. Edmunds, 2012.

²⁰ Timothy Garton Ash, *Introduction, Orwell and Politics*, Penguin, London, 2001.

²¹ <http://www.orwellsociety.com/orwell-the-cultural-icon-of-today-essay-to-promote-newly-published-orwell-today/>.

Autor vital (a cărei importanță se relevă și prin organizarea *Festivalului Orwell*, prin chiar existența *Societății Orwell* sau prin deferirea *Premiului Orwell*), „mereu la modă”, Orwell nu se poate sustrage „efectului de tabloidizare”, volumul, editat de Richard Lance Keeble, atrăgând atenția cu privire la intersectarea paradoxurilor cu elementele problematice ale teoriei sale. De fapt, se explică modul *absorbant ideatic* al teoriei lui Orwell (cu trimitere la anarhism, troțkism sau la stânga muncitorească, la influența intelectualilor din Partidul Comunist Britanic – deopotrivă, inamici ideologici ai lui Orwell, dar și sursă fertilă de inspirație –, la reducerea ideilor sale unui maniheism explicit și distorsionant, la implicarea serviciilor secrete etc.).

Dacă ar fi să apelăm la metoda inventarierilor utilizate de *Orwell Society*, *updatându-ne* solicitărilor lansate de prezentul imediat (mai concret, anul 2016), nu putem să nu remarcăm, în spațiul românesc, *conectarea lui Orwell la priza realului* (prin Ediția din 2016 a romanului *O mie nouă sute optzeci și patru*, publicat la Editura Polirom, Iași, în traducerea lui Mihnea Gafița). Sunt enumerate interrelaționările menite să restabilească paternitatea unei anumite viziuni de proiectare a analogiei politice (readucerea în atenție a lui Ion Pena, ca autor devansant al *Fermei animalelor*²²) – trimiterile explicite²³ – studiile extinse²⁴ și re-

²² A se vedea, în acest sens, Roland Cătălin Pena, „Scriitorul român, născut în comuna Belitior, care i-a luat fața lui George Orwell, autorul romanului *Ferma Animalelor*”, în *EVZ special*, 15 iunie 2016.

²³ Spre exemplu (selectiv): Adrian Pătrușcă, „Orwell 2016. UE înființează Poliția Internetului. Echipe de Cenzori vor sesiza derapajele Incorecte Politic” (*EVZ special*, 8 iunie 2016); Ana Ilie, „Idee demnă de Orwell: țara bogată care a înființat Ministerul Fericității” (*Ziare.com*, 11 februarie 2016); Vlad Barza, „De ce lumea plină de terminale conectate la internet trebuie să ne pună pe gânduri și cum de există asemănări cu celebrul roman *O mie nouă sute optzeci și patru* de George Orwell” (*HotNews*, 29 septembrie 2016); Alin Ciubotariu, „O campanie din manualul lui Orwell” (<http://alegericluj.ro/>, 3 decembrie 2016); „Un popor care votează corupți, impostori, hoți și trădători, nu este victimă! Este complice!” – (George Orwell), în *Gazeta Cluj*, 8 februarie 2016; Edmond Constanținescu, „Curat Caragiale (Trump) – Curat Orwell (Hillary)”, 28 Septembrie 2016 etc.

²⁴ Spre exemplu, Clementina Alexandra Mihăilescu, „An Approach to George Orwell's 1984 via Lacan and Soja's Thirdspacing”, în *Journal of Romanian Literary Studies*, no. 9, 2016, pp. 123-127; Rodica Grigore, „George Orwell. Discursul distopic și romanul secolului XX”, în *Saeculum*, anul XV (XVII) nr. 2 (42) / 2016, pp. 53-65; Toma Sava, „From Plato to Swift and Orwell, from Utopia to Dystopia”, în *JHSS, Journal of Humanistic and Social Studies*, Vol. VII, No. 1 (13)/2016, pp. 9-17.

cenșările²⁵ – restituirile și revederile cinematografice²⁶ – transpunerile artistice²⁷ – angrenarea în top-uri²⁸ și transcrierea de citate celebre – reafirmarea influențelor și stabilirea intersecțiilor²⁹.

În contextul anului 2016, relevantă devine descoperirea-cu-orice-preț a obsesiei lui Orwell pentru simțul mirosului. John Sutherland³⁰ descifrează procesul/procedeul de a *lectura cu nasul* (de altfel, într-o coincidență proprie, cu însăși experiența personală a biografului, convins că, în cele din urmă, într-o ecuație disproporționată, mirosul este simțul cu cea mai facilă disponibilitate din ordinul/ierarhia tuturor simțurilor).

Opinia lui Orwell, consideră Sutherland, trebuie plasată între două repere structural-tematice: *primatul olfactoidelor* (atacul la adresa mirosului din *O mie nouă sute optzeci și patru*; trimerile la aromele intoxicante din Burma; punctarea sensibilității mirosului, pe filiera Swift-Dali-H. Miller) și modul de funcționare al *narativelor mirosului* într-o lume organică, neutralizată olfactiv (Orwell posedă, de altfel, *abilitatea de supra-miros*, prin identificarea, particularizarea și separarea ingredientelor, parte ale aromei – aptitudine care pare a fi survenit ca moștenire a unei *francofilii nazal-congenitale*), în care a mirosi trădează un talent particular, fiind expresie a *virtuozității olfactive*.

Referindu-ne la *Orwell-cel-din-Jurnale*, mirosul este atrofiat (cerință minimală a vagabondului de a supraviețui într-o lume

²⁵ Constantin Roman, „Book Review: Orwell behind the Iron Curtain“, *Centre for Romanian Studies*, 26 februarie 2016.

²⁶ Horia Dumitru Oprea, „George Orwell. O biografie (I-III)“, 30 martie 2016, sau în același spirit de blog, decretarea *Fermei Animalelor* drept „Carte a lunii“ (9 august 2016); Monica Stoica, „De la Big Brother la seriile TV. Omul, înconjurat de ecrane. Tehnologia și viața în viitorul apropiat“ (23 noiembrie, 2016) sau „Snowden (2016) – despre supravegherea cetățenilor la puterea 10 pe scara Orwell“.

²⁷ C’Art Fest, „Ferma, după George Orwell“ (17 august 2016); retrimiteri la albumul cu inflexiuni orwell-iene al lui David Bowie.

²⁸ Cu titlu ilustrativ: *5 cărți mai bune decât ciocolata sau Fumatul în literatură: 10 autori dependenți de tutun... și nu numai*.

²⁹ Traducerea și lansarea cărților *2084. Sfârșitul lumii* a lui Boualem Sansal și *Distracția care ne omoară. Discursul public în epoca televizorului*, Neil Postman; spațiu dedicat semnării cărții distinsă cu *Premiul Orwell* (2016) – Arkady Ostrovsky, *The Invention of Russia: The Journey from Gorbachev’s Freedom to Putin’s War*.

³⁰ John Sutherland, *Orwell’s Nose: A Pathological Biography*, Reaktion Books, 2016.

cadaverică), iar mișcarea/deplasarea, luarea în posesie a (*cultivarea*) spațiului (cu diferența existentă între locuința clasei de mijloc „în care ai loc să te miști“ și neplăcerile adiacente ale vieții de muncitor – „de a-și pierde timpul așteptând“) și a timpului perceput prin *văz* și *graphie* (hărți, decupaje din ziare, atenție deferită zvonurilor și articolelor, vizionare de filme și piese de teatru, planuri pentru grădină etc.), sunt investite cu rol central, raportările la/prin miros fiind punctuale și având menirea exclusivă de întregire a imaginii prin dozaj corect (deloc întâmplător, Orwell păstrează proporția – aluzie la *O gură de aer*). În egală măsură, *vorbitul* (trimitere la *talk-show*-urile BBC-ului și la limpezirea vocilor, la enumerarea zgomotelor simultane din spitalul Hairmyres, Orwell însuși *vorbăreț* doar atâta timp cât își expunea intențiile și făcea referire la operele sale), este subsumat unei „perioade irosite“, marcate de frustrare, de imposibilitatea de a duce ceva la capăt, efecte dublate de afirmații tranșante – *josnicie morală, lichelim, lipsa planificării, difuzare de prostii, anulare a discuțiilor inteligente, birocratizare excesivă, lucruri aruncate în stratosferă și neascultate de nimeni* – atașate aceleiași inutilității a activității publice (Garda Națională) – *nicio practică reală, nicio tactică specială, șovăieli dublate de șovăieli*³¹.

Și, în acest context, Orwell dublează analiza propagandei cu date literar-culturale, cu repere vizuale explicite (aluzie la serialul *Let’s Act it Out*, dar și la inițierea *Universității Deschise*), identificabile și măsurabile prin diagnoza (*la vedere* a) elementelor logice, dar și a inconsecvențelor (fiind vizată propaganda germană), a interpretărilor cu rol de epitaf politic sau a denaturărilor precise („fără a cunoaște destule și niciodată suficient de interesat în verificarea faptelor“). *Tipicul* lui Orwell amprentează nu numai actul de comparare și relaționare, ci și demersul de integrare în logica *perioadei/anotimpurilor*, în supapunerea cu o anume ciclicitate a naturii, ale cărei inconveniente sezoniere nu îl conturbă, ci îl obligă la plieri și replieri particulare.

Relevantă rămâne *textura*, din care nu lipsește supralicitarea vreunui simț, fiecare fiind invocat și activat, proporțional, și confruntat, pe rând, cu probatoriul realului. Mai mult decât atât, miza centrală o constituie stabilirea felului în care „lucrează memoria“,

³¹ George Orwell, *Jurnale*, Editura Polirom, Iași, 2010, pp. 425-426.

prin amintirea nepremeditată, cu apel tocmai la *văzul secret* (documentul secret pe care Orwell îl citește peste umărul ministrului sau secretarului – scurt pamflet/memorandum „tipărit pe hârtie albă de calitate, legat cu șnur de mătase verde“ – confirmând maniera conspirativă de a ține pagina și felul de a citi/privi³², fără a-și aminti – *premeditat sau nu* – conținutul actului).

Încă din titlul *In Front of Your Nose*³³, se etalează predispoziția orwell-iană pentru utilizarea nedisociată a simțurilor, cu interes față de modul în care sintagmele construite cu adverbele vizuale *față/înaintea/sub trimit la/direcționează* înspre oflactiv, certificând implicarea ambelor simțuri – *văz & miros* – în inventarierea câtorva „aspecte primordiale ale momentului“. Punctul declanșator al privirii aplicate este reprezentat de una din *recentele* (reflecția lui Orwell apare în *Tribune*, 22 martie 1946) declarații contradictorii din presa scrisă care expune situația imposibilă de a continua extragerea unei cantități de cărbune necesare pentru uzul personal, dar și pentru export. Sistarea activității miniere este cauzată de numărul insuficient de mineri³⁴ determinați/motivați să coboare în subteran (Orwell prezintă estimările cifrice ale celor decizi să renunțe, dar și numărul noilor lucrători, *aceleași* ziare,

³² *Ibidem*, pp. 580-582.

³³ Sonia Orwell, Ian Angus (eds.), *The Collected Essays, Journalism, and Letters of George Orwell*, Volume IV, *In Front of Your Nose, 1945-1950*, London, Secker & Warburg, 1968, pp.122-125.

³⁴ Preocupată, deopotrivă, de latura economică, dar și de aspectele etice ale problemei mineritului, cercetarea lui Orwell (așa cum transpare din *Jurnale*, în principal, perioada Wigan Pier) este pliată pe mai multe paliere. Primul, *descriptiv*, acordă atenția cuvenită – în mod echitabil – exteriorului și interioarelor, alimentației, dar și accidentelor și cazurilor medicale pe care le presupune o astfel de muncă, compensațiilor sau salariului (reținerilor), mărcilor distinctive („recunoști imediat un miner după tatuajul albastru de pe șaua nasului din cauza prafului de cărbune. Unii dintre bărbații mai în vârstă au venele de pe frunte acoperite cu praf – arată ca o brânză Roquefort“ – *Ibidem*: 49), sau schițelor de profil („există o femeie foarte bătrână (...) care pe vremea ei a muncit în mină, trăgând vagonete de cărbuni cu niște hamuri și lanțuri“ – *Ibidem*: 85). Al doilea palier se vrea o demonstrație convingătoare, concretizată în *implicarea directă*, redată prin imagini șocante (minerii șomeri jefuind „trenul mizeriei“ în „goana după cărbune“) sau prin coborârea în minele Crippen, în „groapa de zi“, în Grimethorpe sau plimbările în jurul minci centrale din Barnsley și în preajma fabricii de sticlă de-a lungul canalului. Al treilea plan are în vedere relevarea *particularităților culturale* care funcționează în comunitățile miniere (îndepărtarea ghinionului, semnele că zăcămintul este pe sfârșite etc.).

îndosariind pe *aceeași* coloană, comentarii cu privire la indezirabilitatea angajării minerilor polonezi sau germani, ceea ce ar conduce, implicit, la creșterea șomajului în/din industria cărbunelui).

Decupajul trebuie receptat și interpretat asemeni exemplului aplicat de Orwell cu scopul demascării *clîșeelor negative ale gândirii*, făcând trimitere la recursul biblic al lui Bernard Shaw (din prefața la *Androcle și leul*). În această manieră, se stabilește, pe linia genealogiei lui Isus (de ne-descendent al lui Avraam), existența unor neclarități care nu ridică niciun fel de dificultate pentru credincios, Shaw numind – în același context – revoltele din estul Londrei, cu insistență, privarea muncitorilor de drepturi fundamentale.

Orwell importă modelul clinic-medical, sugerând prin *gândire schizofrenică*, abilitatea de a deține simultan două credințe care se anulează reciproc, efect dublat de puterea de a ignora fapte evident-inalterabile, a căror confruntare nu se poate anula, ci doar amâna. Incubatorul unor astfel de reflexe de „înflorire a viciilor“ este tocmai gândirea politică, care operează cu cazuri selectate la întâmplare – fapte simple, imposibil de confundat, eludate aproape în totalitate, chiar dacă persistă (subconștient) conștiința existenței lor. Concret, Orwell insistă asupra a trei spețe: poziția britanică din Hong Kong și introducerea serviciului militar obligatoriu; rata natalității și motivele economice; Organizația Națiunilor Unite ca for internațional, privat de însăși rațiunea directoare de instrument al păcii mondiale. Exemplele converg înspre evidențierea faptului că se poate induce credinței (conștiente) în lucruri false/eronate, dovada ulterioară că acestea sunt greșite, prin răsucirea/inversarea sensului până la „a dovedi că am avut dreptate“.

Participarea lui Orwell la întruniri („nu a mai rămas niciun dram de spirit revoluționar în Anglia“ – *Ibidem*: 56) îi permite să evalueze critic temele, abordările și pe cei implicați – vorbitori slabi, utilizând clîșeele și limbajul de lemn al oratorilor socialiști – cu scopul colectării de date cu privire la realitatea de fapt/condițiile de trai [întrunirile din cadrul Asociației/Frăției Bisericii Metodiste – „serie de vorbe goale, de o stupiditate incredibilă și fără nicio legătură între ele“, în cadrul „grupurilor de discuție“ ale șomerilor (cu interes pentru situația din Europa și cu afilieri progermane), adunarea generală a filialei South Yorkshire a Working Men's Club & Institute Union (Barnsley) sau discursul demagogic al lui Oswald Mosley la Public Hall].

Așadar, nu este deloc întâmplătoare decizia lui Orwell din *In Front of Your Nose*, de a repune în discuție problema minerilor, apelând la un altfel de argument și cultivând un alt stil de analiză/cercetare.